

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏอยู่ในบทพระนิพนธ์

(น.ม.ส. มักทรงแทรกข้อคิดเห็นส่วนพระองค์ในกานต่าง ๆ ไว้ในบทพระนิพนธ์ของพระองค์ ทั้งภาษา วรรณคดี การศึกษา ฯลฯ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ มีประโยชน์แก่ผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะ น.ม.ส. ทรงมีความรู้และทรงมีประสบการณ์ต่าง ๆ บางครั้งทรงแสดงความคิดเห็นของพระองค์ในเรื่องที่ผู้อ่านจะคิดอยู่แต่ไม่กล้าแสดงออก ข้อคิดเห็นของ น.ม.ส. บางประการใกล้ชิดทอนในเห็นสภาพสังคมในยุคนั้นด้วย)

ต่อไปนี้ผู้เขียนจะนำข้อคิดเห็นที่คัดจากบทพระนิพนธ์ของ น.ม.ส. มาแสดงเป็นตัวอย่างอันมีคุณค่าความกึ่งกลางขางคน

6.1 ด้านภาษา

น.ม.ส. ทรงเป็นกวีที่ทรงโยภาษาไทยไม่น้อย ทรงเคร่งครัดในการใช้ภาษาไทยในกฎทองอย่างยิ่ง โถทรงปรารถนาเกี่ยวกับภาษาไทยไวหลายเรื่อง ทั้งในกานการเขียนและการพูด ซึ่งเป็นประโยชน์แก่โยภาษาไทยทุกคน เพราะคนธรรมดาตามปกติมักจะไม่ใครคำนึงถึงเท่าใดนัก โดยเฉพาะเรื่องฉกรวิธีที่วากวยการใช้ตัวสกค สำหรับ น.ม.ส. เอง แม้จะไม่ทรงถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดก็ตาม แต่ก็ทรงเคร่งครัดมาก ถึงโถทรงพิพธไว้ในสมบสนกตเมนี้ว่า

ข้อสำคัญที่เป็เบื้องต้นหรือสำคัญที่ 1 ก็คือใจความที่เขียนวากอะไร ถ้าใจความงเลวเสียแล้วถึงตัวสกคจะประเสริฐปานใด ก็ไม่ทำให้หนังสือดีขึ้นได้

ข้อสำคัญที่ 2 คือ ส่วนวนโวหารที่เขียน ถ้าเขียนให้ใจความที่จะนำมากลวนนั้นแจ่มแจ้งแก่ผู้อ่านแล้วก็ควรจะนับวสมหวังของผู้อ่าน เพราะวากอยคำส่วนวนเปรียบเหมือนยานพาหนะที่จะพาใจความจากความคิดในหัวของผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจในหัวของผู้อ่าน ถ้ายานพาหนะเป็มเร็วหรือม้าซาหักไซ้ ใจความที่นำมาเขียนก็ไม่ไปสู่ความเข้าใจของผู้อ่านใดสะควก

ข้อสำคัญที่ 3 คือ ตัวสกค แต่ความสำคัญของตัวสกคที่มีอยู่แก่ชนที่จะนำตัวอย่างมาแสดงให้เห็นว ถ้าวจะเขียนหมายความว ยิงกวา ก็จงเขียนว ไกร ออย่าเขียนว ไกร ซึ่งแปลว บั้ม ถ้าวจะเขียนหมายความถึงหนังสือเม้นเล่ม ก็จงเขียนว สมุก

อย่าไปเขียนว่า สมุท เพราะจะกลายเป็นทะเลไป คำว่า สุข สุขุ ทุกข ทุก พุค ภูต
ชิต ชิต ลา หลา เหล่านี้ไรของขี้แจง แต่ยังมีคำเช่นมพิตร ซึ่งไทยใช้แปลว่า เครื่อง
ยินดี มักเป็นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินและผู้มีศัใหญ่ และบพิตร ซึ่งไทยใช้แปลว่า สร้าง
เช่น ชื่อวัดราชบพิตร แปลว่าวัดซึ่งพระราชาทรงสร้างเป็นตน คำที่ภาษาไทยออกเสียง
เหมือนกันเช่นนี้ จำจะต้องผันแปรตัวสกกไปให้ผิดกัน มิฉะนั้นยานพาหนะที่เปรียบเมื่อตะกั้น
ก็จะเหมือนเรือรั่วหรือมาซาตัก ไขพาใจความในหัวของผู้เขียนไปสู่ความเข้าใจในหัวของ
ผู้อ่านโคตะคอก

ดังนั้นเราจะถือว่า ในหนังสือที่ตัวสกกสำคัญเพียงเป็นที่ 3 สำคัญที่ 1 คือข้อความที่นำ
มาเขียน สำคัญที่ 2 คือส่วนวนโวหารที่เรียบเรียง แม้ทั้ง 3 อย่างนี้ต้องประกอบกัน
ตัวสกกก็ต้องเป็นโหลในความสำคัญ

คดีที่ว่า ตัวสกกอยู่หลังที่สุดในความสำคัญนี้ เป็นคดีของผู้เขียนหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง จะใช้
ทั่วไปไม่ได้ ถ้าเด็กนักเรียนถือตามคดีนี้ก็เห็นจะสอบไล่ตก

ในทางราชการเคยมีบัญญัติว่า หนังสือราชการต้องใช้ตัวสกกตามปทานุกรม แต่จะปฏิบัติ
เช่นนั้นทั้งสิ้นก็ไม่ได้ มีตัวอย่างทำผิดบัญญัติไปอย่างน้อยครั้งหนึ่งพิมพ์เชษฐราช คือถวักคนหนึ่ง
ได้รับคำสั่งให้แต่งบทกลอนบทหนึ่งใช้ในราชการ ถวักนั้นแก้ความขี้บเสนอว่า คำบางคำต้อง
ใช้ตัวสกกตามใจถวัก ถ้าสกกตามปทานุกรมจะเสียกลอนเพราะกรลหุไม่ถูกที่ บทกลอนบทนั้น
ได้ตีพิมพ์ใช้ในราชการแต่มีตัวสกกที่ผิดกับปทานุกรมบางคำ เพราะยอมให้ใช้ตามใจถวักผู้แต่ง

การบังคับถวักเรื่องสกกบังคับไม่ได้ ถวักอาจเขียน อพยพ เพื่อเอาลหุ 4 พยางค์ก็ทำได้
แต่การออกนอกกลอนของถวักนั้น คนอื่น ๆ ควรให้อภัย¹

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลไทยได้ปฏิวัติการเขียนภาษาไทย เปลี่ยน
วิธีสกกการันต์เป็นวันมาก บ.ม.ส. ก็ทรงคัดค้านอย่างเต็มที่ ได้ทรงแสดงความไม่เห็นด้วย
ของพระองค์ไว้ตอนหนึ่งในภาคผนวกของหนังสือสามกรุงว่า

¹ บ.ม.ส. [กรมหมื่นพิทยาดงกรณ] ผสมผสาน (พระนคร : ผนุงศึกษา 2502)

การตัดศิวหนึ่งคือไทยสยามลงไปทั้งพยัญชนะและสระรวมถึง 18 ตัว ในสมัย "วรรณกัม" และ "วรรณคดี" (พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 2487) ทำให้รศแห่งกวีวิจนะไทยเสื่อมลงไป อย่างน้อยก็กวีวิจนะของข้าพเจ้า ถึงจะชี้ให้เห็นเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

ในสมัย "ส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย" มีสมุดเล่มหนึ่งออกมาเป็นทางราชการ เรียกว่า "พจนานุกรมตัวสกกแบบใหม่" (พิมพ์ครั้งที่ 1 ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2485) มีประกาศลงนาม "นายกรัณมนตรี" ว่า

"คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาหลักที่คณะกัมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยเสนอมา..... มีความเห็นชอบด้วย จึงลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ใช้สระและพยัญชนะในภาษาไทยดังกล่าวนี้ตั้งแต่วันที่ประกาศนี้เป็นต้นไป"

ในที่นี้จะยกตัวอย่างโคลงของข้าพเจ้าในสามกรุงนี้สองสามแห่งซึ่งถูกตัดตามคำสั่งประกาศของรัฐบาลที่อ้างข้างบนนี้ ก็จะต้องแก้ตัวสกกเป็นต้นว่า

โคลงบทหนึ่ง (นา 89) สงบาททายวา

"ชายเซตเหตุให้ให้ เพื่อคแห่งโรยรา"

คำว่า เหตุให้ให้ ถ้าต้องเขียนว่า เหตุให้ให้;

โคลงอีกบทหนึ่ง (นา 91) สงวา

"ศรีสทราบภาพตกไต คำต่อขรอยปการา"

คำว่า ศรีสทราบ ถ้าต้องเขียนว่า ศรีสชาบ คำว่า คำไต ถ้าต้องเขียนว่า คำไต;

อีกบทหนึ่ง (นา 15) พรามเชย ถ้าต้องเขียนว่า พรามเชย,

อีกบทหนึ่ง (นา 146) กลาวถึง สิงขราช ถ้าต้องเขียน สิงคราช

โคลงบทหนึ่งมีคำว่า ปินรัฐ ถ้าต้องเขียนว่า ปินรัต ไชร

รศแห่งโคลงทุกบทที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้ก็เพื่อนฝากไปหมด แม้การแต่งสามกรุงจะเป็นเครื่องผลิตเขลินแกมแห่งสักปามโค ข้าพเจ้าก็เห็นจะไม่แต่ง ยิ่งฉับยิ่งเล็กสนิท ¹

การที่ น.ม.ศ. ทรงพระราชหัตถ์ว่า อพย เป็นคำไทยที่คนไทยควรสดกว่า อพย ก็เพราะทรงได้ค้นคว้าความหมายจากภาษาสันสกฤตแล้ว ดังทรงคัดมาลงไว้ในหนังสือ ผสมผสานดังนี้

- (1) A limb (of the body) (2) A part portion (in general)
 (3) A member or a component part of a logical argument or syllogism (4) The body (5) A component constituent ingredient (in general) as of a compound etc. (6) A means¹

จะเห็นว่าคำ อพย ไม่ได้ใช้ในภาษาไทยเลย ดังนั้น การที่คนไทยเข้าใจคำนี้เป็นคำสันสกฤตก็ อพย มาจาก อพย นั้นจึงผิด

คำ ประสพ ก็เช่นกัน มักจะเขียนเป็น ประสพ ประสพ เพราะเข้าใจว่าเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากคำสันสกฤต แต่ น.ม.ศ. ได้ทรงอธิบายว่า ไม่ควรใช้เขียนแทนกันได้ เพราะความหมายต่างกัน คำประสพตรงกับคำสันสกฤตว่า ประสพ แปลว่า เวียนมา ส่วน ประสพ ตรงกับคำสันสกฤตว่า ประสพ ซึ่งตามคติสันนิษฐานหลายเล่มให้ความหมายคล้ายคลึงกันว่า "ของที่มีขึ้น ผิดจากอกยอด ดอกไม้ ผลไม้ ฯลฯ" ส่วนคำ ประสพ ตามพจนานุกรม ร.ศ. 110 ของกรมศึกษาธิการ แปลว่า พบ ประ เห็น ผู้เขียนจะยกยพระนิพนธ์ของ น.ม.ศ. ตอนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำนี้ว่า

เมื่อผู้เขียนได้ทราบคำแปลของคำว่า ประสพ ก็เป็นธรรมดาที่จะนึกถึงคำว่า ประสพ ซึ่งแตกอนสกต ม แต่เขี้ยวมีสกต พ กันทั่วไป ประสพ สกต ม ซึ่งแตกอนเข้าใจกันว่าเป็นคำไทยนั้น สมัยนี้ผู้เขียนจะขบเลิกเหลือไว้แต่ ประสพ สกต พ ซึ่งอาจมาจากภาษาสันสกฤต

ที่ว่าเลิกคำไทยว่า ประสพ สกต ม นี้ หมายความว่าเลิกทั่ว ๆ ไป แต่พวกปราปรา ซึ่งบัญญัติเอาเกินที่จะเลือนนกลอยไปไคงาย ๆ ยังเขียนสกต พ ไม่เป็น ก็ยังมีอยู่ ผู้เขียน

¹ น.ม.ศ. [กรมศึกษาธิการ] ผสมผสาน หน้า 50 "อพยพ"

สมัยของเรากำลังเต็ม ปร เป็นตัวการันต์เข้าไปอีกตัวหนึ่ง เมื่อสวดมนต์และรดยนตร์ก็เข้าใจกันดีและถูกตามภาษาดีแล้ว เหตุไฉนจะใสสวดมนต์และรดยนตร์ ใ้ททองเสียเวลาเขียนตัว ปร อีกตัวหนึ่ง

เราสอนสมัยของเรากว่า ตัวหนังสือไทยของเรานี้สั้นก็ เพราะเขียนได้เร็วไม่แพ้หนังสือภาษาไทย บรรดาหนังสือที่เราได้เห็นมา นอกจากหนังสือโรมันแล้ว จะหาหนังสืออะไรเขียนได้เร็วเท่าหนังสือไทยนั้นน้อยนัก ก็เมื่อหนังสือของเราวิเศษอยู่เดี๋ยวนี้ เราจะไปทอนความดีลงไปด้วยวิธีเขียนเติมตัวหนังสือที่ไม่จำเป็น ทำให้เราลงไปอีกหนอยหนึ่งทำไมถ้ามีวิธีสักตัว 2 อย่าง ซึ่งถูกเหมือนกัน เขียนแล้วมีผลเหมือนกัน ก็ควรจะเขียนอย่างสันนิษฐานเป็นการทอนความดีของหนังสือไทยลงไป

เพราะว่าเราต้องการเขียนเร็ว และร่นรมย์ในการที่หนังสือของเราเขียนได้เร็วนี้แหละ เราจึงไม่ชอบว่ามีสักตัวซ่อน เช่น อักษร ยุกติธรรม เป็นต้น ตลอดไปถึงคำ เช่น อักษรอุบาย ¹

น.บ.ด. ยิ่งทรงท้วงติงเรื่องการผันวรรณของภาษาคด้วยอีกประการหนึ่ง คือลงบางกนใ้ภาษาไม่เฉพาะกับภาคตะตะ เช่น ไ้คำว่า สักปกรณ กับคนทั่ว ๆ ไป แทนคำว่าขังสูงสุดซึ่งเป็นการใ้ผิด เพราะตามปกติใ้ สักปกรณ เมื่อผู้ตายเป็นเจ้าตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมาส่วนขังสูงสุดเราใ้กับผู้ที่เป็นคนสามัญ เรื่องนี้ทรงใ้ในสมณสถานตอนหนึ่งว่า

การใ้จะใ้สักปกรณใ้เหมือนกับเสมตทุกชั้น คนในสมัยประชาธิปไตย นั้นก็ไม่เป็นขอนาท่าทอเป็นตน จะใ้ว่าพระเจ้าแผ่นดินเคินอย่างเคียวกับนายเขียนนายแดงเคิน ก็ไม่เอาใ้ใ้เขียนนักแต่ถาจะใ้ว่านายเขียนนายแดงทรงพระราชดำเนิน ผู้เขียนก็ไม่เห็นชอบใ้ใ้ทางภาษาเพราะถาจะใ้คำ ๆ เคียวใ้ใ้เหมือนกันหมดแล้วก็ควรจะใ้คำสั้นว่า เคิน ไม่ควรใ้ว่าทรงพระราชดำเนิน หรือแม่ทรงพระดำเนิน ใ้เสียเวลาผูกแเปใ้ใ้องหมักกระดาคาวย

¹ น.ม.ล. กรบทพินพิทยาหลงกรณ ผสมผสานชุดที่ 3 หน้า 56 - 7 "หนังสือและคำพูด"

ถ้าจะเขียนว่า คณฺเฑ อวเป วิณฺทเฆอรํ นิงฺกเณ้ำชาอญฺเฑในโรงแรมก็รวมที บกจะใช้ว่า นายกัถ แรมทอิม ประทัมเฆวยเสยฺยปอญฺริมถนณนเณ เป็นคำยาวออกไปเปล่า ๆ ความหมายของผู้เขียนว่า ถ้าจะไรคำ ๆ เลี้ยวให้เดีมีอเนกกันสมกแล้ว ก็ใช้คำสั้นดีกว่า คำยาว ใช้ว่าสามัญญแถจเา ดีกว่าใช้คำเาแถคนสามัญญ¹

นอกจากความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาในแง่การเขียนแล้ว ยังได้ทรงแสดงความคิดเห็นในเรื่องการอ่านและการพูดไว้อีก โดยเฉพาะการออกเสียง ร จ ทรงแปรสภาพคนไทยไม่ค่อยสันตักันถึ แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าออกเสียงไ้ถูกตองก็เป็้เการก็ออย่างยิง ในเรื่องนี้ได้ทรงออกความเห็นไว้วา

เรื่องสำเนียง ร กับ ล นี้ ไทยเรามีพื้นความยากอยู่ว่า ภาษาของเราอาจมาจากต้นเาเดียวกับกับภาษาจีน ภาษาไทยที่อยู่นอกประเทศนี้ หลายภาษายังไม่มี ร มาจนบัดนี้ จนตองใช้ตัว ฮ แทนก็มี ไทยจึงพูดสำเนียง ร เป็น ล กลายจีนไปหมด หรือมิฉะนั้นก็ตัดทิ้งเสียเลยทีเดียว เชนว่า บั้มปุง (ปรับปรุง) เป็นต้น

อีกตอนหนึ่งว่า

ผู้เขียนไม่เคยเป็นครู และไม่ทราบว่าสอนอย่างไรจึงจะแกขวบภรเรื่องนี้ได้ แต่เขาใจว่าถ้าเาเองทีไหนก็เรียนอ่านหนังสือให้ครูเิงศา ๆ เมื่อถึง ร และ ล ก็ให้มีเวลาเินกว่าจะตองรู้ตัวหรือไมแล้ว ในชานักเรียนก็เจะออกเสียงถูกมากขึ้นทุกที ผู้พูดอังกฤษตองยอมจะตองในการออกเสียง ร ล ด้วย เราะภาษาอังกฤษออกเสียง ร ล กลั้มกัน ก็มิก็จะพูดกันไม่เข้าใจ ถึงนี้ การศึกษานภาษาอังกฤษจึงควรจะเป็นทางช่วยใดคืออีกทางหนึ่ง แถทั้งนี้ เป็นความคิดของผู้ที่ไม่เคยเป็นครูเลย³

¹ น.ม.ส. [กรณพินนิถยาลงกรณ] ผสมผสาน หน้า 247 - 8 "ผสมผสาน "

² เรื่องเดียวกัน หน้า 140

³ เรื่องเดียวกัน หน้า 141

น.บ.ส. ไม่ทรงเป็นเพียงผู้เพื่อออกเท่านั้น แดงกรังก็ทรงหาทางช่วยเหลือแก้ไขด้วยพระองค์เอง เช่น ในการออกเสียง ร ความนี้ ทรงเห็นใจคนไทยที่ออกเสียงไคยาก คำไทยที่เราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ก็มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งมีตัวความคำมาก ยากแก่การจะออกเสียงได้ชัดเจน ดังนั้นบางคำถ้าทรงหาวิธีหลีกเลี่ยงไคก็ทรงเปลี่ยนให้เข้ากับลิ้นของคนไทย เช่น คำว่า ภราทร เป็นกัน ทรงใช้ ภاطر แทน ทั้งนี้ก็ทรงตั้งแนวเขตอุปโวว่า

คำว่า ภราทรนี้ เราออกเสียงผิดกันมาหนักกว่าหนัก คำนั้นทั่ว ๆ กับตัว ร เป็นตัวความ ทรงอ่านว่าภราทร จึงจะถูกต้อง ไปใช้ภระธาทร ดังที่อ่านกันโดยมาก คำ ๆ นี้ สันสกฤตเป็น ภฺราตาถาว ตัว จ ออกเสียงยากเราอ่านเป็น คร เสียงอย่างไทย ๆ เช่น บิคร ขารคร ก็ดีแล้ว แต่ ภร ความนี้ ที่เราปล่อยตัว ร ไว้ก็เพราะอ่านผิดว่า ภระธาทร ก็ถูกบังคับให้อ่านว่า ภฺราทร ฉะนั้นกว่าตัว ร คงหลุดไปนานแล้ว เหลือเพียง ภاطر ซึ่งเรียกง่ายเขาชุกกับ บิคร ขารคร ซึ่งคำบาลีแปลงรูปเป็นไทย ย้ำหนึ่งเอาตบถกษาณุงฆา การออกเสียงที่ตรงกระดิกลิ้นจัดนักนั้น เราไม่ถนัด นั้นเพราะแต่จะไร แม่ขมขมปลากริม ยังเรียกขมขมปลากิม หมอบทานวรรณไวทยากร¹ ถูกเรียก กุญช้อย² หนักกว่าหนัก วันหนึ่งฉันเล่นกอล์ฟที่ถูกไปก็ เด็กที่ถนัดจนฉันจนใจอภัยให้ตน มันเห็นลูกลอยไปอย่างสะสวย มันก็ว่า "ดีคับทั้งองทั้งใจ" นี่แหละเราจะใช้คำว่า ภฺราทร อย่างไรดี เมื่อเรานึกว่า ภระธาทร เราก็ใช้ไม่ได้ แต่เมื่อรู้ว่า ภ กับ ร เป็นตัวความก็ควรจะตัด ร ทิ้งเสีย เหลือแต่ภاطر เป็นคำบาลีรูปไทย เมื่อจะพูดอย่าง Brotherhood ก็ใช้ว่า ภاطرภาพ ไม่ใช่ ภฺราทรดูฐาน ภฺราทรภาพ หรือแบ ภاطرภาพ อย่างภาษาคำต่อไปฉันจะใช้คำว่า ภاطرภาพ เพราะแม่เหล็กที่ผูกอกักรถควายโคคลองอย่างดิฉันฉัน ก็ว่า ภา ง่ายกว่า ภรา³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร)
2 หม่อมพรวณ ราชยากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
3 กรมหมื่นพิชชา ังกร. เครื่องปักเขนตุลแมนในออก: 'อดและเคมบริษ' หนา

น.พ.ศ. ได้ทรงออกความเห็นเกี่ยวกับนักเรียนไทยที่พูดภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่
อังกฤษว่า

ตัวข้าพเจ้าเองเมื่อไม่เมื่องหายตแระรวานั้น เป็นการดีที่ได้อยู่ในบ้านเกี่ยวกับไทย
ด้วยก็เป็นครั้งแรก ตั้งแต่นั้นได้อยู่เมืองอังกฤษ ได้คุยกันในภาษาไทยเป็นของโอชากรณี
ในขณะ ข้าพเจ้าเฝ้าใจ แต่ก็จะทอกล่าววาทาษาไทยที่พูดกับในหมู่นักเรียนที่เมืองอังกฤษ
นั้น เป็นภาษาแม่ใจชอบขางอย่างไรอยู่ มีผู้เฝ้าโดยมาก คำที่ว่า "จับหนาว" แปลว่า
เป็นหัวค หรือประโยคที่ว่า "เราวิที่มีหนาวแท้ ๆ ถ้าไม่ไคมาในเสื่อโอเวอโกตณวักงจะ
จับหนาวเป็นแม่" แปลว่า "เราวิที่มีหนาวแท้ ๆ ถ้าไม่ไคสวมเสื้อโอเวอโกตณวักงแล้วคง
เป็นหัวคเป็นแม่" ทั้งนี้ ถ้าใครไม่คอยจะเคยหรือพูดอังกฤษไม่ไคแล้ว ข้าพเจ้าไม่รับประ
กันว่าจะเข้าใจได้

การที่ผู้กล่าวมาตัวเองได้ประเทโทษนั้น จะว่าผิดธรรมชาติแท้ก็อยู่ข้างจะไม่กรุณามาก
ไปสักหน่อย ข้าพเจ้าเป็นคนเคยไปอยู่คนเกี่ยว ไม่ไคไรไคพูดไทยมาเอง เห็นอกกวดที่พูด
ภาษาตัวเต็มที่ได้เกี่ยว ยิ่งพวกเด็ก ๆ คอยแคววข้าพเจ้าเกือบแควไม่เห็นวาทา ทำไมจึงลี้ไม่
หมดเสียที่เกี่ยว พวกที่โต ๆ แควนั้นที่ลี้ก็เป็นการไม่กรจริงจัง แต่ถาไปไคชอบพูดอยู่เสมอ
แล้วก็คงเร็วไปบางไปมากก็หน่อย การที่เรื่อภาษาไทยไปนั้นจะเรียกวาคิมไม่ไค เพราะ
เขาพูดไทยเขาสองสามวันก็ลี้ลี้ลี้ไปไคอีก ภาษาที่นักเรียนเมืองอังกฤษพูดคือของที่สุด
นั้นไม่ไคภาษาอังกฤษแต่ไปใช้ภาษาไทย เป็นภาษาอังกฤษกับไทยปนกันเขาว่า "แมนสะ-
แต่นคณนี้้อยู่ไกลไม่คองวีเนียนคเคย" หรือ "วันชีแซนธาไปฐระวิกตอเรียสตรีค แคว
ลอมไปแลค เทรนที่คณนอนสตรีค" เช่นนี้เม้นคณ บางคนพูดใช้คำไทย ๆ แต่ใช้สำนวน
อังกฤษเม้นที่เข้าใจยากยาก ใช้คำอังกฤษเสียแท้ ๆ ยิ่งยากกว่าเขนล่าวา "จับหนาว"
แปลว่า เป็นหัวค ตั้งที่กล่าวมาแควหรือวาทา "จับรถไฟไค" แปลว่า ไปพันรถไฟ เป็นคณ
การที่พูดใช้ภาษาอังกฤษกับไทยปนกันเรื่อยไปนั้น เป็นการสะควกรจริงจะเลียงไม่ไค เขน
กล่าววาทา "ไปลี้ชีนี้เขาคิ" หรือวาทา "พูดอะไรอิดลวอวิกกิลเสื่อเกิน" เช่นนี้ จะพูดไวแควคำ
ไทยจวนนี้ใครจะบอกอย่างไร ข้าพเจ้าเองก็ไม่แนใจว่าจะพูดได้ เว้นแต่มีเวลาคคอยู่ชาน ๆ

การที่ผู้กล่าวมาของตัวเองเมื่อเขาเรียนภาษาอันน้อยนั้นเป็นการเสียประโยชน์จากเขาไร
อย่างไรก็เห็นไปคอยู่ชาน ๆ แต่ถาจะกล่าวที่จริงแล้ว พวกที่ลี้เองจริง ๆ จัง ๆ นั้นเห็น

กลัวไม่เผยแพร่ ภาษาไทยไปแต่กรุงเทพฯ เสียโดยมาก ต่อไปนี้ว่านักเรียนจะไปออก
ไป ก็ต้องถูกข่มใจความรู้ทั้งภาษาอังกฤษภาษาไทยเสียด้วยเสียโดยมากแล้ว เพราะฉะนั้น
คงจะไม่ไปคืนอายุตัวเองไถ่กาย ๆ ก็ 1

6.2 คำบรรยายคดี

น.ม.ส. ทรงได้รับยกย่องจากนักข่าววรรณคดีไทยไว้ว่า ทรงเป็นกวีที่ยิ่งใหญ่
พระองค์หนึ่ง บทพระนิพนธ์ของพระองค์จึงว่าเป็นวรรณคดีชิ้นสำคัญของชาติไทย ดังนั้น
ข้อคิดเห็นของ พระองค์เกี่ยวกับคำขวัญจึงควรจะเป็นประโยชน์แก่วรรณคดีและยูเนสโกสิ่งดีทั้งปวง

น.ม.ส. ทรงมีความกตัญญูว่า คนไทยที่เป็นนักนิพนธ์วรรณคดีนั้น ยังไม่ยกย่องค่าเสด็จ
ความกล้าเห็นของพระองค์มา และหนังสือบางเล่มที่คนนิยมว่าเป็นวรรณคดีชิ้นเยี่ยมนั้น บางครั้ง
ก็ไม่ถูกยกย่องนัก นั่นเป็นเพราะว่าก็เพราะไต่กันไต่กันจนอ่อนกลาวเช่นนั้น ไม่ไต่กันความ
เสด็จตามความจริงด้วยตนเองอย่างถี่ถ้วน น.ม.ส. ไต่ทรงนิพนธ์ไว้ในจดหมายเหตุ ตอนหนึ่งว่า

ถ้าจะพูดว่าขบขันก็พอที่จะฟัง ชึ่งรักจะไม่กล้าพูด เป็นความไม่ไวหาคบ ในใจนั้นด้วย
จรรยาดีนี่ก็ถือว่าเราจะรู้ว่าการพักคนพูดไม่ว่า ก็เพราะคนอื่นเขาว่าดีมาก่อน เราไม่รู้
เองว่าดีหรือไม่ ถึงจะบอกก็ไม่กล้าว่าดี เพราะกลัวจะผิดจะกลัวจะเสียเหลี่ยม คนที่กลัว
เสียเหลี่ยมนี้ เพราะมีแต่ขบขันเสียและรู้ว่าเหลี่ยมอ่อน ถ้ารู้ว่าเหลี่ยมแข็งก็ไม่กลัว
เสีย เราไต่โดยมากแต่ที่ขบขัน 2

อีกตอนหนึ่งทรงนิพนธ์ไว้ว่า
ส่วนนิราศบริบทนั้น เรากล่าวระช่วยใจพานที่เป็นคนแรกที่ว่าดี ถ้าไม่อย่างนั้นบางทีเรา
ยังจะไม่รู้ว่าดีจนปานนี้ เฉพาะตัวนั้นเองเมื่อไต่กันคนอื่นว่าดีแล้วก็ว่าบาง ไต่ความหลายครั้ง

1 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ เรื่องมวงนักเรียนเมืองอังกฤษ หน้า 61 - 2

2 น.ม.ส. [กรมหมื่นพิทยาลงกรณ] จดหมายเหตุ 3 หน้า 102 นิราศบริบท

และเกี่ยวข้องกับความเป็นโลกจริง ๆ ไม่ใช่ที่สุด แต่จะหาโลกลงสุดไหนยากกว่า หรือเป็น
 ดีเสมออันมีนัยยะ ว่าแต่ยกจำโคลงนิราศนรินทร์ไกลจาก แถนนานเขาก็กว๊มไปข้าง ถึงกระนั้น
 ก็ยังฝังใจอยู่เสมอว่า นิราศนรินทร์ดีนัก เคี้ยวนี้แม่เมื่อใดเขียนปรากฏตามนี้แล้ว ก็ยังเห็น
 เชนนั้น ¹

อีกตอนหนึ่งทรงนิพนธ์ว่า

ถ้าท่านอ่านวิจารณ์บทกวีและทุกคำไซ้ ภาพกวีตอนทั้งหลายที่ท่านเห็นว่าดี จะ
 เห็นข้อบกพร่องที่ท่านเห็นเกี่ยวกับเป็นนัยยะ เพราะความกว้างพรอญที่ท่านไม่เคยสังเกต
 จะเห็นว่ามีมาก มันต้องบอกโศกบาตรวินในข้อนี้ เพราะว่าถ้าท่านอ่านอย่างฉันทาน
 ภาพกวีตอนโดยมากเมื่อท่านจับคู่สักกรหนึ่งแล้ว ก็จะวางทิ้ง เพราะรำคาญความกว้าง
 พรอญต่าง ๆ ภาพกวีตอนที่ท่านจะอ่านโคลงจะเหลือน้อย อนึ่งถ้าท่านอ่านภาพกวีตอน
 กว้างพิริวิเพราะเห็นไปไว้ในเมื่ออ่านหนังสือร้อยแก้ว ถ้าเห็นไซ้ถอยคำและสำนึกสำนวน
 เหลว ๆ ท่านจะเกิดรำคาญกว้างทิ้งเหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านก็จะได้ความเดือด
 ร้อนที่ไม่ใครจะมีหนังสืออ่าน แต่ความเดือดร้อนของท่านจะเป็นประโยชน์แก่เมืองไทย
 เพราะถ้าภาษาไทยหนังสือแห่งแล้ว ๆ หนังสือชนิดนั้นขายไม่ได้ ก็จะไม่มีการแต่ง
 หนังสือที่แพงออกมา ก็จะต้องเป็นหนังสือดีทั้งนั้น ²

น.ม.ส. ทรงเห็นว่าการแต่งหนังสือ ผู้แต่งไขการจะลอกแบบผู้อื่นบ้างก็ขึ้น เกี่ยว
 กับความดีของหนังสือระองค์ใดทรงแทรกไว้ในเรื่องความคิดคุณผล ตอนหนึ่งว่า

คุณผลเคยว่าสา แจว่ากาการแสดคงความฉลาดไม่เป็นกรียาสุภาพ เพราะไม่มีกรรขอบ
 ทอมาเมื่อซามเจ้าไรขอความนียง คุณผลว่า

¹ น.ม.ส. [กรมหนังสือราชการ] ผสมผสานชุดที่ 3 หน้า 103 นิราศนรินทร์

² เรื่องเดียวกัน หน้า 105 - 106

ขออย่าให้แกจำขี้ปากของกันไปพูด ถ้าแกอยากจะเป็นคนแฉงหนึ่งสื่อขออย่าให้แกทำ
 เช่นนี้เป็นอันขาด เพราะการที่นำเอาคำคนอื่นมากล่าวนั้นแสดงว่าแกไม่ปรีก่าของตัวเอง
 ที่จะกล่าว เช่น เวลาแกจะแต่งเรื่องลาเมีย แกจะกล่าวว่า : จำใจจำจากเจ้า จำจร
 เช่นนี้ไม่ได้ เพราะโคงมาหน้าอยู่ที่ไหนไม่ดีเท่าอยู่ในแควงท้าย เปรียบเหมือนเพชร
 อยู่ในเหมืองเพชร ถ้าแกจะนำเอามากล่าวในหมู่ตอยคำของแกก็เท่ากับเอาเพชรมาจมนโคลน
 ถ้าไม่มาปรีก่าจะบาป

อนึ่งการที่จะขี้มกาคณอื่นมากล่าวนั้นเท่ากับขี้มรูปภาพอย่างคี่ของเขามาติดฝาเรือนที่
 เปื้อน หรือเท่ากับขี้มติดากทองเขามารองกระโหลกกินน้ำ และถ้าคำขี้มของคนอื่นมา
 กล่าวทำให้หนึ่งสื่อที่แฉงก็สิ้นแล้ว ฉะนั้นที่แกพูดนั้นถ้าโคผาขี้รวเศษฉานุงศรีปราช
 มาปะเขาดีก็ทนอยจะมีช่วยขึ้นควยหรือ ขอมชอนที่แกกินเขาวูทุกวัน ๆ นั้น ก็เหมือนกัน
 แกจะขี้ใหม่ ๆ มาจรรีกตัวอักษรชื่อแกเองทำไม ไปเที่ยวรังโรงจวนน้ำแกด้วยกัน เผื่อจะ
 โกงขอมชอนที่มีตราอุทรภูษางกระมัง ¹

บ.ม.ศ. ประทานขอกิดแกผู้นานว่า วรรณคดีจะเจริญและมีจำนวนมากขึ้นโลกก็
 เมื่อมีผู้นับถือ ถ้าหากขาดผู้นับถือ วรรณคดีก็จะทรุดโทรม ผู้นับถือมีนิสัยยกย่อง
 พระราชาหรือเจ้านาย ส่วนสมัยนี้ผู้นับถือคือ ประชาชน ถ้าประชาชนไม่อ่าน หนึ่งสื่อวรรณคดี
 ก็จะไม่เกิดขึ้นมากเท่าที่ควร เพราะยูแฉงขาดกำลังใจ ผู้เขียนจะขอยกข้อความที่ บ.ม.ศ.
 ทรงแต่งไว้บอกสมยา ท่อนหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ถ้าผู้แต่งหนึ่งสื่อที่อาจถึงขั้นวรรณคดีไม่ได้รับอุปถัมภ์ให้มีใจแฉง และเมื่อแฉงออกมาแล้ว
 ก็เปลื้องแรงและทุนไปเปล่าไซร้ ผู้แต่งก็ยอมจะพอใจไม่พากเพียรที่จะแฉงต่อไปอีก
 ผู้แต่งหนึ่งสื่อจำพวกที่เขื่องจะเริ่มนั้น อาจไม่มีความมุ่งหมายยืดยาวนัก เพียงแต่ได้เห็น
 หนึ่งสื่อของตนแฉงแล้วก็พอใจว่าเป็นตัวพิมพ์เท่านั้น ก็พอใจไปคราวหนึ่ง แต่อาจมีโทษ

¹ บ.ม.ศ. [ทรงพนัน วิทยาสงกรรม] "ความคิดคุณผล" ทวีปปัญญา พงศกิจจานุ
 ร.ศ. 125 (บ.ศ. 2450) ฉบับที่ 32 หน้า 575

รู้ตัวแล้วว่า สามารถสร้างจักรวรรดิขึ้นได้ คนนั้นก็ปรารถนาจะเผยแพร่จักรวรรดิของตนให้แพร่หลายและยืนไปนาน ถ้าไม่ได้รับอุปถัมภ์และท่องเที่ยวหนังสือที่พิมพ์แล้วไว้อยู่ปลวกกินไซร์ จักรวรรดิก็อาจจะเกิดจากคนนั้นต่อไปอีกก็ไม่เกิด

ในสมัยประชาธิปไตย อุปถัมภ์ของวรรรดิก็ก่อกำประชาชน แก่ตาประชาชนยังไม่เข้าใจถึงขั้นที่จะเป็นอุปถัมภ์แก่วรรรดิได้ ความอัศจรรย์ก็ยังไม่หมดไป ยังมีแต่ความหวัง เช่น ที่ระบอบเจ้าจุดจักรพรรดิว่า เมื่อช่วยกันเป็นทุกข์มาก ๆ แล้วก็จะช่วยกันสนใจที่ละเล็กละน้อยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนมากขึ้นสู่ระดับปัญญาที่จะเกิดคามยินดีต่อวรรรดิในภายหน้าต่อไป

ถ้าวรรรดิเป็นมอเล็กแห่งกำลังและความมั่นคงของชาติใดส่วนหนึ่ง แทนที่เขาจะตัวอยางว่าเต็มใจแล้วในฟินแลนด์ไซร์¹ การที่วรรรดิของเราจักจะเหือดแห่งไปในเวลานี้ ก็เป็นข้อที่น่าเป็นห่วงอยู่²

6.3 การการศึกษา

ข้อคิดเห็นของ น.ม.ส. เกี่ยวกับการศึกษาหาวิชาความรู้ใน ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในบทพระนิพนธ์เรื่อง จดหมายจางวางหว้า ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เขาใจว่า ความกิดของจางวางหว้าในหนังสือเล่มนี้คือความคิดของ น.ม.ส. นั่นเอง ผู้อ่านจดหมายของจางวางหว้าที่เขียนไปถึงนายสนธิ์บุตรชายจะโคกก็คิดว่าหลายประการ คงจะขอยกตัวอย่างความกิดเห็นของ น.ม.ส. มาแสดงต่อไปนี้บ้างบางคน

¹ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2482 หนังสือพิมพ์ระบวญวัน โลกข่าวถึงเหตุที่ฟินแลนด์ - อดสูร์สเซียโค ก็ควยบเกิดแห่งกำลัง 3 ประการ คือ 1. วรรรดิและถือปะวัน ๆ ของชาติ ทำให้เกิดคามยินดีกับในนำไวคมองชาตินั้น ก่อให้มีความกอบเกิดขึ้นวสาจักก็กัน 2. วิสาสะกับ หมูประเภทเห็บือ 3. การสตรกรณและการค้าไม้ ซึ่งทำให้เกิดกำลังทางเศรษฐกิจ

² น.ม.ส. [กรมหมื่นพิทยาลงกรณ] ผสมผสาน หน้า 120-121 อ่านหนังสือ..

เมื่อเขาจำถวายวิชากันในห้องเรียนก็ดี หรือที่ใด ๆ ก็ดี เจ้าจงอย่ารู้กระดากกลัว
ใครจะว่าเป็นผู้ระแคะระคาย จะคอยโยยเอาใจเท่าใจจงแรงคอยโยยเอาเด็ก ใน
โลกเราที่ของดีที่ไม่มีเจ้าของหวงห้าม ก็มีผู้แสวงหาอย่างเดียวกัน ถ้าใครมักได้จะคอยโยย
เอาจนรู้เท่าสมแก่จะรังสรรค์ไขว่ไขว่ไร้งั้นก็จึ่ง ของที่ชนิดอื่น ๆ มีโศกโศกระบวงระ
บวงกันอยู่ทุกสิ่งทุกอย่าง ¹

ฉีกถอนหนึ่งว่า

การที่จะเรียนวิชาใดควรวินิจฉัยสำคัญ ขอสำคัญอยู่กับตัวผู้เรียนทางหาก เปรียบ
เหมือนแฉกจะคงควายนำชมฝรั่งก็ได้ คงควายนำกระเทียมก็ได้ เมื่อคงแล้วก็ควรอย
ฟังสองอย่าง ขวสำคัญเมื่อแฉกที่เอาลงคงจะคงเป็นแฉกที่ยังไม่เนา ถ้าเนาเสีย
แฉกจะคงควายนำกระเทียมหรือนำชมขวคะตำลึง มันก็ไม่เป็นรศทั้งนั้น บุคคลที่สืบเสาะ
รำเรียนวิชาที่เหมือนแฉกคง ถ้าวิสัยใจของมันเนาเสียแล้วก็จะรำเรียนควยวิธีใด
มันก็ไม่เป็นเรื่องทั้งสิ้น ²

เมื่อนายสนธิเขียนจดหมายมาบอกจางวางหว่าว่าจะเรียนเอาที่กรี บี.เอ. ได้ได้
ก่อนจึงจะกลับประเทศไทย จางวางหว่าไม่เห็นควยในกรณีนายสนธิทั้ง ๆ ที่จางวางหว่า
รู้ว่า การเรียนวิชานั้นถ้าเรียนมากเท่าใดก็เท่านั้น เพราะจะได้มีช่องทางนำวิชาควย
นั้น ๆ มาใช้ในการหาเลี้ยงชีพต่อไป แต่สำหรับนายสนธินั้นไม่ควร เพราะไม่ว่าเป็น
จางวางหว่าก็ได้แต่พูดไว้วา

เมื่อขาลูกสาวมาเช่นนี้แล้ว เจ้าคงจะกลับถามว่าทำไมขาเห็นวิชาเป็นของดีเช่นนี้
แต่ขาลูกสาวจึงไม่ยอมให้เจ้าอยู่เรียนเอาที่กรี บี.เอ. ตามประสงค์ของเจ้าเดา
ขาคอยว่าถ้าเจ้ารู้ตัวว่าจะต้องแฉก แต่ยังไม่รู้ว่านายพานจะให้แฉกเผือกหรือแฉกจืด
เช่นนี้ ก็ควรเตรียมเครื่องแฉกไว้ทั้งสองอย่าง แต่ถารู้แล้วว่าจะต้องแฉกจืดก็จะนำเผือก

¹ น.ม.ศ. [กรรพหมื่นพิทยาอุดมกรณ] จดหมายจางวางหว่า หน้า 11

² เรื่องเดียวกัน หน้า 13

คุณแม่ทราบก็กะติไว้ทำไมไม่เสียเวลา เปนเหตุหนักงั้นหนูเจียวกะเที่ยงก็เกี่ยวก็เวลาก็
เวลาจะกิริก็ไก่อก็ไก่อ

การเรียนวิชาที่ใหม่ก็แล้ว ถ้าเขาไปรูวากลับมาเขาจะโง่ทำอะไร ก็ควรจะเรียนไว้
มาก ๆ เมื่ออันนี้ไม่เคาะอันโน้นจะเคาะ แต่คนที่รู้แล้วจะคบกับจำงามโรงก็อย่าง
เขาไป ไม่ควรจะต้องเสียเวลาเรียนมากเกินที่จะต้องใช้ไปโรงอื่น ถ้าเขาเวลาเขาไป
การไปโรงงามไม่ได้

ผู้ปกครองหรือบิดามารดาบางคนไม่กล้าส่งบุตรหลานไปก็มาต่อต่างประเทศ เพราะ
เกรงว่าจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กเสียคนเพราะไกลดูไกลตาจากผู้ปกครอง เกี่ยวกับ
เรื่องจ้างวางทรัพย์ก็ความเห็นว่า

การออกไปเมืองฝรั่งมันไม่ไก่อทำให้คนอัปรี เป็นแต่เด็กมันสันชาติจะอัปรีอยู่แล้ว มันทำ
ให้หนักขึ้น เด็กที่สันชาติมันจะดี ถ้าไก่อเรียนวิชาที่มันก็ดีขึ้นเท่านั้น ใจว่าวิชาและการ
ไปเมืองนอกมันจะทำให้คนมันมีนิสัยขึ้นก็หาไม่ไก่อ

เด็กที่มันเกิดมาสำหรับอัปรีนั้น จะไปเมืองนอกหรืออยู่เมืองในมันก็อัปรีจนไก่อ แต่จะ
อัปรีไปคนละอย่าง เปนคนว่าเด็กที่สันชาติมันจะเล่นเบ๊ย ถ้ามันไม่ใคร่มีโอกาสมันก็เล่น
เพียงไก่อทอง ถ้าโอกาสมันให้ มันก็เล่นเบ๊ย เบ๊ยก็แล้ว เบ๊ยถึงไปก็หัวโตตา เบ๊ยก็
มันขมมาก ถ้าแหละมันรู้จักโลกไก่อแล้ว ก็เขาหลงอมมัน เขาก็จ้างมันไป แด่เขาก็คิดไป
อันชาคว่ามันตั้งใจทำการไก่อเขาขมขมเพราะใจมันอยู่กับตัวกับไม่มองมันต่างหาก ²

อีกตอนหนึ่งว่า

ส่วนรอดที่มากมาบางคนไม่กล้าส่งลูกไปร่ำเรียนในยุโรปเพราะกลัวมันจะไปทำเบ๊ยใจ
ใหญ่มัน ก็ไปลูกกรวดอยู่จริงดัง คดลาวมาแล้ว แด่จะพูดไก่ออีกทางหนึ่ง ยุโรปเบ๊ย
สำหรับหลกอนนี้เสียเด็กไก่อ เด็กคนไหนตามันจะดีแล้ว ส่งไปยุโรปกับมันก็ไม่เน่า ฉทาง
มากระเจียกถาดูเป็น ร.ศ. 10 ก็ต้องเรียกว่าดีจริงมันไก่อ เด็กที่ส่งไปยุโรปไก่อเดาเรียน
ในสถานวิชาการชั้นสูงแล้วไม่เน่ากลับมาก็เรียกว่าขอไก่อไก่อนั้น ³

1 น.พ.ส. [กรมศึกษาธิการ] จดหมายจ้างวางทรัพย์ หน้า 50 - 51

2 เรื่องเดียวกัน หน้า 17 - 8

3 เรื่องเดียวกัน หน้า 30